

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.

Παιδαγωγικό Τμήμα

Εκπαιδ. Μηχανολόγων Μηχανικών

2020-21

Καλλιόπη Κουενού
Ντίνα Κουρμούση

Περιεχόμενα μαθήματος

- Αναπτυξιακή ψυχολογία: Ορισμός, περιεχόμενο και ιστορία.
- Εισαγωγή στην ανθρώπινη ανάπτυξη: Περίοδοι και τομείς.
- Θεωρίες Ανάπτυξης.
- Περιβάλλον και κληρονομικότητα.
- Βρεφική ηλικία.
- Πρώτη παιδική ηλικία (προσχολική).
- Μέση παιδική ηλικία (σχολική).
- Εφηβεία.
- Αναδυόμενη ενηλικιότητα.

ΘΕΩΡΙΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ενότητα 2.

Κυριότερες Θεωρίες

«Μεγάλες» θεωρίες

- Ψυχοδυναμική θεωρία
- Θεωρία μάθησης
- Κονστρουκτιβιστική θεωρία
- Κοινωνικοπολιτισμική θεωρία

Σύγχρονες θεωρίες

- Εξελικτικές θεωρίες
- Θεωρίες επεξεργασίας πληροφοριών
- Θεωρίες συστημάτων
- - Θεωρίες δυναμικών συστημάτων
- - Θεωρίες οικολογικών συστημάτων.

Κριτικές Θεωρίες

Διαφορές Θεωριών

Οι θεωρίες που διατυπώνονται στην αναπτυξιακή ψυχολογία διαφέρουν ως προς:

- Τους τομείς της ανάπτυξης που ερευνώνται.
- Τις ερευνητικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται.
- Τα βασικά θέματα που εξετάζονται.

«Μεγάλες» θεωρίες

«Μεγάλες» Θεωρίες

- Ψυχοδυναμική θεωρία
- Θεωρία μάθησης
- Κονστρουκτιβιστική θεωρία
- Κοινωνικοπολιτισμική θεωρία

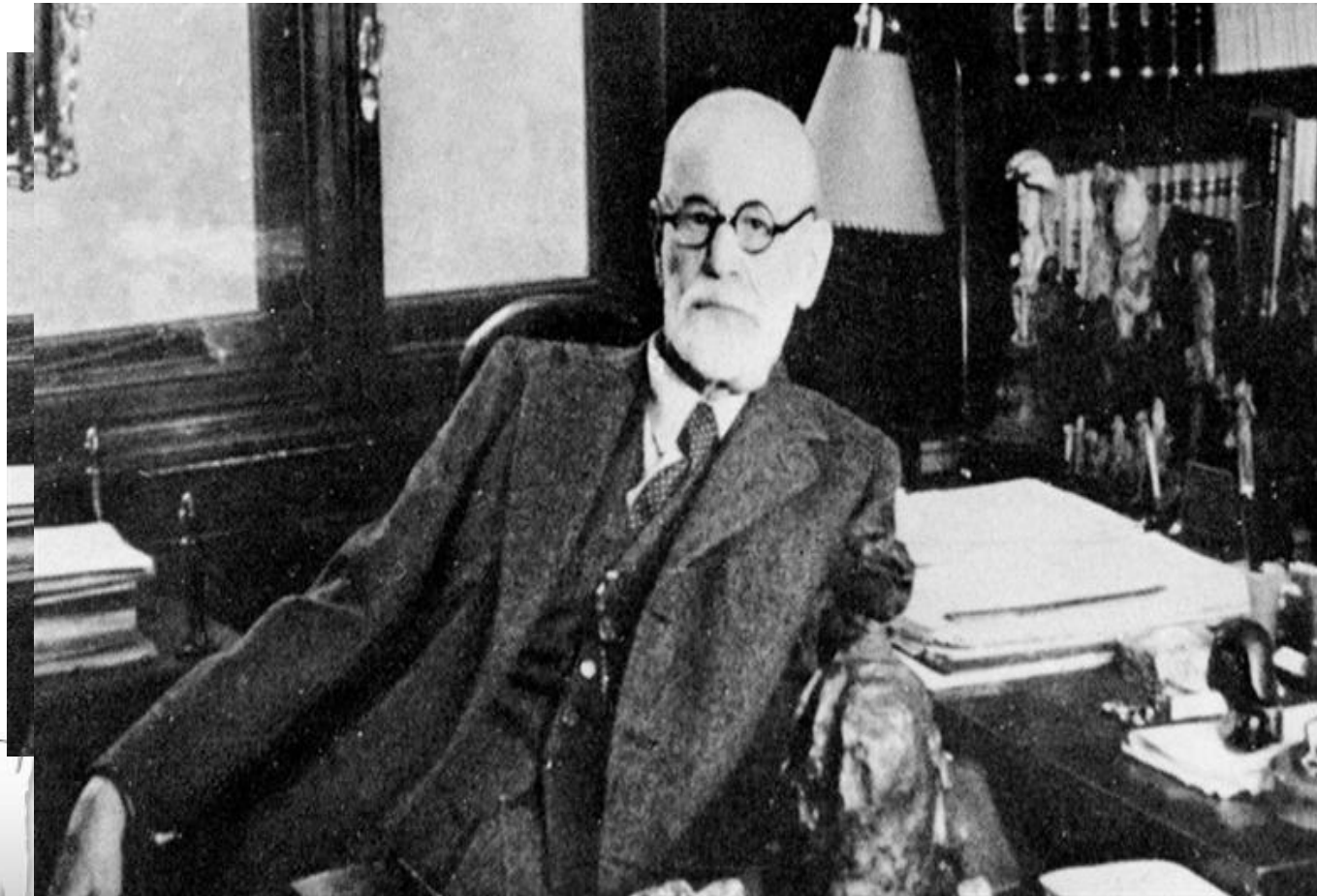

Ψυχοδυναμικές Θεωρίες

- Ψυχαναλυτική θεωρία (Sigmund Freud)
- Ψυχαναλυτική θεωρία (Erik Erikson)

Ψυχαναλυτική Θεωρία Sigmund Freud (1856-1939)

Ψυχαναλυτική Θεωρία

Διακρίνει τα ένστικτα σε δύο βασικές κατηγορίες (Σπύρου, 2015):

- **Τα ένστικτα της ζωής:** Εμπεριέχουν τα σεξουαλικά ένστικτα (λίμπιντο) και τα ένστικτα του εγώ.
- **Τα ένστικτα του θανάτου:** Πρόκειται για μορφοποιήσεις των τάσεων για διάλυση και καταστροφή οι οποίες είναι έμφυτες στον άνθρωπο. Η φύση και ο χαρακτήρας τους παραμένει πάντα μυστηριώδης και αδιευκρίνιστος.

Ψυχαναλυτική Θεωρία Sigmund Freud (1856-1939)

- Ηλικία
- Γέννηση – 1 έτος
- 1 – 3 ετών
- 3 – 6 ετών
- 6 – 11 ετών
- 12 ετών και πάνω
- Στάδιο
- Στοματικό
- Πρωκτικό
- Φαλλικό
- Λανθάνουσας σεξουαλικότητας
- Εφηβεία

Ψυχικός Μηχανισμός α΄

Με τη θεωρία του ψυχικού μηχανισμού, ο μηχανισμός αυτός φαίνεται να αποτελείται από τρία θεμελιώδη στοιχεία:

- **Το ασυνείδητο:** Έδρα των αυτογενών ορμών, των απωθημένων επιθυμιών και των αναμνήσεων.
- **Το συνειδητό:** Έδρα της συνειδητής δραστηριότητας, ο χώρος όπου συντελούνται οι λειτουργίες της αντίληψης και επίγνωσης.

Ψυχικός Μηχανισμός β'

Αργότερα μετασχηματίζει τη θεωρία του αντικαθιστώντας τα τρία θεμελιώδη στοιχεία με:

- **Το Αυτό ή Εκείνο (Id, Es):** Εμπεριέχει τις αυτογενείς βιολογικές ορμές και συνδέεται αποκλειστικά με το Ασυνείδητο.
- **Το Εγώ (Ego):** Αναπτύσσεται από τις διαφοροποιήσεις που επέρχονται κατά την επαφή του «Αυτό» με την πραγματικότητα.
- **Το Υπερεγώ (Superego):** Αναπτύσσεται από την εσωτερίκευση των εξωτερικών απαγορεύσεων και επιταγών.

Μηχανισμοί Άμυνας

Πρόκειται για τους μηχανισμούς που απομακρύνουν το άγχος και τη δυσαρέσκεια και ελέγχουν την παρορμητική συμπεριφορά:

- **Απώθηση:** Το άτομο απομακρύνει ασυνείδητα από το Συνειδητό σκέψεις, επιθυμίες και βιώματα που δεν αποδέχεται το εγώ αφού συγκρούονται με τις απαγορεύσεις το Υπερεγώ και του ηθικού κώδικα.
- **Άρνηση:** Το άτομο αρνείται ότι έχει συμβεί ένα γεγονός ή ότι επηρεάζεται συναισθηματικά από αυτό (π.χ. απώλεια).
- **Ταυτοποίηση:** Το άτομο εσωτερικεύει χαρακτηριστικά ενός άλλου ώστε να τα κάνει δικά του (π.χ. παιδί που υιοθετεί χαρακτηριστικά γονέων οι οποίοι υπηρετούν τις ανάγκες του).

Μηχανισμοί Άμυνας

- **Προβολή:** Το άτομο αποδίδει σκέψεις και συναισθήματα που του προκαλούν άγχος σε άλλους, προστατεύοντας το εγώ του (π.χ. κοπέλα που αντιπαθεί τη μηριά της πείθεται ότι εκείνη είναι που την αντιπαθεί).
- **Μετάθεση:** Το άτομο μεταθέτει συναισθήματα που νιώθει για ένα άτομο προς άλλο άτομο (π.χ. υπάλληλος που φοβάται να συγκρουστεί με τον προϊστάμενό του/της εκτονώνει τη συσσωρευμένη επιθετικότητα εναντίον του/της συζύγου).
- **Ματαίωση/υποκατάσταση:** Το άτομο μεταθέτει την ψυχική του ενέργεια από μη αποδεκτές σεξουαλικές και επιθετικές ορμές σε κοινωνικά αποδεκτές (π.χ. ενασχόληση με ανταγωνιστικά παιχνίδια).

Μηχανισμοί Άμυνας

- **Εκλογίκευση:** Το άτομο δίνει εσφαλμένες αλλά κοινωνικά αποδεκτές ερμηνείες για να δικαιολογήσει την αμφισβητήσιμη συμπεριφορά του (π.χ. υποψήφιος που δεν γίνεται δεκτός σε ΜΠΣ πείθει τον εαυτό του πως στην πραγματικότητα δεν ήθελε να το κάνει).
- **Παλινδρόμηση:** Το άτομο, βρισκόμενο σε ψυχοπιεστικές καταστάσεις «επιστρέφει» σε προηγούμενες εποχές που το άγχος ήταν μικρότερο και εκδηλώνει συμπεριφορές που στο παρελθόν υπήρξαν αποτελεσματικές (π.χ. μικρό παιδί που απέκτησε αδελφάκι εγκαταλείπει ικανότητες και συνήθειες που είχε κατακτήσει, όπως έλεγχος σφιγκτήρων, ομιλία, κλπ.)

Μηχανισμοί Άμυνας

- **Ακύρωση:** Το άτομο ακυρώνει μια δυσάρεστη πράξη με μια άλλη, με σκοπό να την «ξε-κάνει» (π.χ. χτύπα ξύλο).
- **Υπεραναπλήρωση:** Μηχανισμός με τον οποίο το άτομο, προκειμένου να ελέγξει μια απωθημένη επιθυμία, αντιδρά σε αυτή αναπτύσσοντας μέχρι υπερβολής την αντίθετη στάση (π.χ. μητέρα που μπορεί να προστατεύει υπερβολικά το παιδί της ενώ νιώθει πως την εμποδίζει στην καριέρα της ή ενώ είναι προϊόν σχέσης με κάποιον που δεν αγαπά).

Κριτική Ψυχαναλυτικής Θεωρίες

Δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία που να επιβεβαιώνουν τη θεωρία.

Ωστόσο, η θεωρία αυτή συνεισέφερε στην επιστήμη καθώς:

- Εισήγαγε την έννοια της ασυνείδητης κινητοποίησης
- Επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στη μελέτη της επίδρασης πρώιμων βιωμάτων στην μετέπειτα εξέλιξη
- Μελέτησε τη συγκινησιακή πλευρά της ανθρώπινης εξέλιξης

Θεωρία του Eric Erikson (1902-1994)

Θεωρία του Erik Erikson (1902-1994)

Βασικά σημεία:

- Τα παιδιά είναι ενεργητικοί εξερευνητές.
- Λιγότερη έμφαση στις σεξουαλικές ορμές αλλά μεγαλύτερη έμφαση στις πολιτισμικές επιρροές.
- Ψυχολόγος του Εγώ: έμφαση στις κοινωνικές και πολιτισμικές πλευρές της ανάπτυξης.
- Οι άνθρωποι στη ζωή τους αντιμετωπίζουν οχτώ κύριες κρίσεις/συγκρούσεις.
- Άλλοι άνθρωποι: παράγοντες κλειδιά για να βγούμε από την κρίση.

Θεωρία του Erik Erikson (1902-1994)

Ο Erikson αποδεχόταν τη Φροϋδική θεωρία και τα 5 πρώτα στάδια του Freud:

- **1°: Εμπιστοσύνη/Δυσπιστία (0-2 ετών).** Απόλυτη εξάρτηση του βρέφους. Εάν καλύπτονται οι ανάγκες του αναπτύσσει εμπιστοσύνη για τον κόσμο.
- **2°: Αυτονομία/Αμφιβολία (2-3 ετών).** Αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως ξεχωριστό από τους γονείς του άτομο και θέλει να κάνει τα πάντα μόνο του, προκειμένου να νιώθει αυτοδύναμο.

Θεωρία του Erikson

- **3^ο: Πρωτοβουλία/Ενοχή (3-6 ετών).** Το παιδί θέτει στόχους και θέλει να αναπτύξει την αίσθηση της πρωτοβουλίας. Αν όμως οι γονείς αντιμετωπίζουν τις απορίες του ως προσβλητικές ή αστείες, την κινητικότητά του ως επικίνδυνη και το φανταστικό παιχνίδι του ως ανόητο, τότε αναπτύσσει αισθήματα ενοχής.
- **4^ο: Επιτυχία/Κατωτερότητα (6-12 ετών).** Ένταξη στο σχολείο και σύγκριση της απόδοσης του με αυτή των άλλων. Αν εισπράττει από το περιβάλλον τις επιδόσεις του ως ικανοποιητικές τότε αναπτύσσει αίσθημα επάρκειας, αν όχι τότε νιώθει αίσθημα κατωτερότητας.

Θεωρία του Erikson

- **5°: Ταυτότητα/Σύγχυση ρόλων(12-20 ετών).** Ανάπτυξη αισθήματος ταυτότητας. Τα άτομα καλούνται να πάρουν αποφάσεις για το επάγγελμα, για τις σχέσεις και για τρόπους συμπεριφοράς (π.χ. πώς να ντύνονται) και για το λόγο αυτόν αναζητούν πρότυπα. Αν δεν κατορθώσουν να σταθεροποιηθούν θα βιώσουν σύγχυση ρόλων.
- **6°: Οικειότητα/Απομόνωση (20-40 ετών).** Στόχος η δημιουργία ερωτικών φιλικών σχέσεων που συνεπάγονται αμοιβαία θετικά συναισθήματα. Αν το κατορθώσει το άτομο χωρίς να φοβάται πως έχει κάτι να χάσει και χωρίς ο ένας να επιβάλλεται στον άλλο, τότε η κρίση του εγώ έχει θετικό αποτέλεσμα. Σε αντίθετη περίπτωση όταν οι σχέσεις είναι ανταγωνιστικές, είτε υποχωρώντας είτε επιδιώκοντας να επιβληθεί, το άτομο οδηγείται σε απομόνωση.

Θεωρία του Erikson

- **7^ο: Γενναιοδωρία/Αυτοαπορρόφηση (40-60 ετών).** Στόχος η δημιουργία οικογένειας και η παραγωγικότητα. Προσπάθεια των ατόμων να περάσουν γνώμες και δεξιότητες στους άλλους. Αν δεν το επιτύχουν καταλήγουν σε αυτοαπορρόφηση.
- **8^ο: Ολοκλήρωση-Καταξίωση/Απελπισία (60+).** Το άτομο ανασκοπεί τη ζωή του και αποδέχεται τη φύση του και τη μη αναστρεψιμότητα. Εάν όμως έχει φθάσει σε αυτό το στάδιο με ένα εγώ που δεν είναι ακέραιο, τότε το άτομο θέλει να ξαναζήσει τη ζωή του για να διορθώσει τα λάθη του, φοβάται το θάνατο και οδηγείται σε απελπισία.

Κριτική θεωρίας του Erikson

Η θεωρία του αποτελεί μία απλή περιγραφή της ανθρώπινης κοινωνικής συγκινησιακής ανάπτυξης, αφού:

- Δεν εξηγεί τα αίτια της ανάπτυξης.
- Δεν εξηγεί τι προαπαιτείται ενός σταδίου.
- Δεν εξηγεί πώς ένα στάδιο επηρεάζει το επόμενο.

Ωστόσο:

- Δίνει έμφαση στην προσαρμοστική φύση του ανθρώπου.
- Δεν περιορίζεται στη θεώρηση του ανθρώπου ότι κυριαρχείται από σεξουαλικά ένστικτα

Θεωρίες Μάθησης

Η μάθηση εμπλέκει την αλλαγή της συμπεριφοράς με βάση τη σύνδεση της συμπεριφοράς αυτής με τις συνέπειές της, ευνοϊκές ή μη.

- John Watson – Κλασική εξαρτημένη μάθηση
- Burrhus Skinner – Συντελεστική εξαρτημένη μάθηση
- Albert Bandura – Θεωρία κοινωνικής μάθησης (Freud)

Θεωρία κλασικής εξαρτημένης μάθησης John Watson (1878-1958)

- Ακραία εμπειριοκρατική άποψη: Η ανάπτυξη είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό προϊόν της ανατροφής και της μάθησης.
- Οι συνήθειες είναι οικοδομικοί λίθοι στο μεγαλόπρεπο οικοδόμημα της ανθρώπινης ανάπτυξης.
- Η συμβολή έμφυτων παραγόντων είναι ελάχιστη.

Θεωρία συντελεστικής εξαρτημένης μάθησης Burrhus Skinner (1904-1990)

- Οι συνήθειες αναπτύσσονται ως αποτέλεσμα μοναδικών εμπειριών συντελεστικής εξαρτημένης μάθησης.
- Πρωτεύων ο ρόλος της ενίσχυσης (θετικής ή αρνητικής) αφού άνθρωποι και ζώα φαίνεται ότι:
 - Επαναλαμβάνουν τη συμπεριφορά που ακολουθείται από θετική ενίσχυση.
 - Αποφεύγουν τη συμπεριφορά που ακολουθείται από αρνητική ενίσχυση.

Θεωρία Κοινωνικής Μάθησης Albert Bandura (1925 -)

- Άνθρωποι: γνωστικά όντα – ενεργητικοί επεξεργαστές πληροφοριών.
- Μάθηση μέσω παρατήρησης και μίμησης προτύπων: μάθηση που είναι αποτέλεσμα παρατήρησης της συμπεριφοράς των άλλων (μοντέλων).
- Η μάθηση μέσω της παρατήρησης δεν θα συνέβαινε αν οι γνωστικές διαδικασίες δεν ήταν σε λειτουργία.
- Αυτο-αποτελεσματικότητα: οι πεποιθήσεις των ανθρώπων για την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις δυσκολίες και να τα καταφέρνουν είτε γενικά, είτε ειδικά σε μια κατάσταση.

Κριτική Θεωριών Μάθησης

- Αγνοούν βιολογικές προδιαθέσεις για μάθηση.
- Τεχνητό ελεγχόμενο περιβάλλον.
- Περιορισμένη αναφορά στο ρόλο των γνωστικών διαδικασιών στην ανάπτυξη.

Ωστόσο, επειδή επικεντρώνονται στις άμεσες αιτίες της παρατηρήσιμης συμπεριφοράς έχουν παράξει σημαντικές κλινικές εφαρμογές για τη θεραπεία αποκλίνουσας συμπεριφοράς.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας